

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету ІФСК
(назва факультету на якому викладається дисципліна)

доцент _____ О.М. Медвідь
(підпис)

“ _____ ” _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ”
(назва навчальної дисципліни)

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр _____
Напрямок підготовки (спеціальність) Психологія

Форма навчання денна

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

нормативна

(обов'язкова, за вибором ВНЗ, за вибором студента)

Семестр викладання	Загальний обсяг, годин/кредит	Аудиторні заняття, годин				Самостійна робота студента, годин				Форма контролю ісп. (д/зал.)
		Всього	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	Всього	тому числі			
							ІРС під керівн. викладача	Інд. завданн я. вид / обсяг	Самостій не опрацювання матеріалу	
1	150/5	32	16	16		118			118	ПМК

Розробник:

ст. викладач Сахно П.І.

Затверджено на засіданні кафедри, протокол № _____ від « _____ » _____ 2017 р.

Суми – 2017 р.

МЕТА

Професія психолога стає досить популярною як серед молоді, так і серед людей зрілого віку. Дуже важливо з перших днів навчання студента у вищому навчальному закладі познайомити його як з особливостями професії психолога, так і з можливостями її здобуття і оволодіння не лише психологічними знаннями, психологічною грамотністю, а психологічною культурою в цілому. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» є особливості системи вищої освіти України та особливості професійної діяльності психолога. Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» є пропедевтичним курсом циклу професійної та практичної підготовки фахівця з психології, а тому вивчається першою і є основою для вивчення всіх наступних професійно-орієнтованих дисциплін (загальної, експериментальної, соціальної, вікової, практичної психології, психодіагностики тощо). Вивчення її рекомендується планувати в першому семестрі.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» передбачено: – ознайомити студентів зі специфікою системи вищої освіти України, з особливостями студентського віку та основами самоорганізації студента у процесі навчання у ВНЗ; – надати первинні знання про систему психологічної служби, про виробничі функції, типової задачі діяльності фахівця з психології, про загальні вимоги до властивостей і якостей особистості психолога, про етичні аспекти професійної діяльності психолога; – сформувати початкові уміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психології; – розвивати професійне мислення та сприяти професійному самовизначенню першокурсників. Забезпечити успішну професійну адаптацію майбутніх психологів на основі вивчення ними основних функцій практичного психолога, вимог до його особистості, організації його трудової діяльності. У структурі та змісті навчальної програми основне місце займає характеристика змістовних функцій сучасного психолога, розгляд загальних питань його діяльності в різних сферах праці і життя людей. Вивчення цієї дисципліни сприятиме реалізації практичної спрямованості підготовки практикуючих психологів з забезпечення ними психологічної допомоги людям, окремим особам у вирішенні різноманітних проблем життєдіяльності в складних економічних, політичних, соціально-психологічних умовах перехідного періоду розвитку України. Певну увагу приділено засвоєнню студентами методологічних принципів професійної праці психологів, додержання ними вимог етичного кодексу психолога. Програма курсу складається з 10 тем.

Студент має знати:

1. особливості студентського віку, труднощі входження у процес професійного навчання, причини навчальної неуспішності та умови успішного навчання студентів;
2. структуру в Україні, форми організації навчального процесу, права й обов'язки студента вищого навчального закладу;
3. особливості самостійної роботи студента, його саморозвитку та саморегуляції;
4. сфери професійної діяльності, виробничі функції, типові задачі, професійно-етичні засади діяльності психолога у закладах науково-дослідної, прикладної та практичної психології;
5. структуру, функції, основні завдання, головні напрями та зміст діяльності психологічної служби України, види, зміст та форми професійної діяльності психолога.

Студент має уміти:

1. орієнтуватись у нормативно-правових документах, що регламентують навчання студента у вищому навчальному закладі та діяльність психолога;

2. використовувати можливості різноманітних форм аудиторної, самостійної, науково-дослідної роботи студента, поточного та підсумкового контролю у вищому навчальному закладі для здобуття міцних знань і професійного становлення;

3. здійснювати пошук джерел і каналів інформації, добирати та структурувати матеріал для розкриття певного питання, теми чи проблеми в усній або письмовій формі.

ПРОГРАМА

Вступ. Мета зміст, методи навчання, регламент курсу. Прикладний характер знань та умінь, передбачених для отримання студентами.

Тема 1. Студент як об'єкт і суб'єкт навчання у вищому навчальному закладі Загальна характеристика студентства. Особливості фізичного, психофізіологічного та інтелектуального розвитку студентів. Навчальнопрофесійна діяльність як провідна для студентського віку. Етапи розвитку особистості студента у процесі навчання. Типологічні особливості сучасних студентів. Типологія студентів: за критерієм поведінкових тенденцій у зв'язку з обранням професії; за рівнем професійної спрямованості; за ставленням студентів до обраної професії; за ставленням студентів до професійного навчання, громадської роботи, за їх соціальною активністю та позанавчальними інтересами; за ставленням до навчання. Типологія студентів очима студентів. Труднощі входження у процес професійного навчання. Дидактичні, соціальнопсихологічні, професійні труднощі.

Література [1;2,3,4;7;12]

Тема 2. Структура системи вищої освіти в Україні. Освітні рівні. Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти. ВНЗ I–IV рівнів акредитації. Управління вищим навчальним закладом. Нормативні документи, що регламентують зміст освіти та навчання. Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника ВНЗ. Навчальний план, робочий навчальний план, навчальна програма, робоча навчальна програма, підручник та навчальний посібник. Форми навчання у ВНЗ. Форми організації навчального процесу у ВНЗ: навчальні заняття.

Література [1,2,3,4;7,12]

Тема 3. Теоретико-методологічні аспекти психології як науки. Психологія як наука і професія. Визначення поняття “психологія”. Загальне уявлення про професію. Професія як діяльність і галузь прояву особистості. Зміст поняття “професія”. Психологія життєва та професійна. Основні ознаки психолога-професіонала (у порівнянні з психологом-аматором). Предмет і об'єкт психології як науки. Виникнення професії “Психологія” як особливої сфери людської діяльності. Класифікація психологічних професій: академічна психологія, прикладна психологія, викладання психології, практична психологія. Загальна характеристика галузей психології.

Література [1;2,3,4;7,12]

Тема 4. . Мета та завдання діяльності практичного психолога. Необхідність практичної психології як професії в сучасних умовах розвитку суспільства. Мета роботи психолога як гуманна місія надання допомоги суспільству в забезпеченні психологічного здоров'я, створенні соціально-психологічних умов для розвитку кожної особистості. Роль психологів у практичному здійсненні ідеї пріоритету людини, особистості. Завдання психологів у різних галузях життя і праці: у виробництві, освіті та вихованні, управлінні (менеджменті), сім'ї тощо.

Література [1;2;3, 4; 7; 12]

Тема 5. . Методологічні основи практичної психології Прагматичний підхід у розробці теорії методів практичної психології: несуперечливе поєднання в роботі практичного психолога засад різних психологічних шкіл (психоаналізу, гуманістичної психології, біхевіорізму). Психологічна проблема та запит на надання психологічної допомоги. Проблеми, з якими звертаються до практичного психолога. Поняття про життєву ситуацію та соціальну ситуацію розвитку (Л.Виготський). Система принципів практичної психології: детермінізму, розвитку, індивідуального, особистісного, синтетичного підходів до предмета практичної психології.

Література [1;2, 3; 4; 7;12]

Тема 6. Діяльність практичного психолога як об'єкт дослідження психологічної науки. Специфічні особливості роботи практичного психолога Практична психологія як професійна діяльність системи “людина — людина ” Характеристика специфіки предмета, засобів, результату роботи практичного психолога. Діяльнісний цикл практичного психолога: отримання замовлення, вивчення об'єкта, моделювання, реалізація, здача роботи (рекомендації). Основні варіанти розгляду складних психологічних проблем: розвиток зовнішніх організаційних зв'язків, розширення загального і професійного кругозору. Взаємодія практичного психолога з суміжними спеціалістами. Формування “команди психологів – однодумців ”. Обумовленість змісту роботи психолога логікою процесу психологічної допомоги, типовими і конкретними проблемами, особливостями галузі застосування.

Література [1;2,3, 4;7; 12;]

Тема 7. Зміст і основні функції діяльності практичного психолога. Психодіагностична функція. Загальна характеристика методів психодіагностики. Психологічна корекція. Рівні аналізу норми психічного розвитку (нейропсихологічний, загальнопсихологічний, віковопсихологічний) як основа для побудови психологічної корекції. Психопрофілактична робота психолога та її випереджаючий характер. Психотренінг, психодрама, рольова гра як форми психокорекційної та психопрофілактичної роботи психолога Консультативна робота психолога. Психолого-просвітницька функція. Методи психологічної освіти.

Література [1.2,3,4; 8;5,12]

Тема 8. Етичні та психологічні вимоги до особистості практичного психолога Практичний психолог як суб'єкт професійної діяльності. Професійна компетентність практичного психолога. Основні принципи етичного кодексу практичного психолога. Психограма і акмеограма практичного психолога. Психологічні вимоги до його особистості

Література [1-4; 8; 12]

Тема 9 Організаційні питання діяльності практичного психолога Професійний статус психолога в різних галузях (на виробництві, в освіті, армії, спорті тощо). Вимоги до обладнання кабінету психолога. Психолог як відносно незалежний фахівець, радник, консультант, керівник. Взаємодія психолога з керівником організації на всіх етапах. Психолог як експерт

Література [1; 4; 8; 3; 12]

Тема 10. Професійна підготовка та професійне вдосконалення практичного психолога Мета професійної підготовки практичних психологів. Особистісно-діяльнісний підхід до цілей, змісту, методики професійної підготовки практичних психологів. Особливості навчальної діяльності студентів — майбутніх психологів. Особливості та проблеми взаємин студентів — психологів з викладачами. Особливості побудов міжособистісних стосунків студентів. Місце наукової роботи в навчанні майбутніх психологів. Основні напрями професійного самовдосконалення випускника-психолога.

Література [1; 4; 7; 8; 3; 12]

СТРУКТУРА ЗАЛКОВИХ КРЕДИТІВ КУРСУ

Тема	Загальн . обсяг годин	Лекції годин	Практ. (семін.) заняття годин	Лаборат . роботи годин	Самост. опрац. матер.	ІРС годин
1-й модульний цикл						
Тема 1. Студент як об'єкт і суб'єкт навчання у вищому навчальному закладі	16	1	2		12	
Тема 2. Структура системи вищої освіти в Україні.	16	1	2		12	
Тема 3. Теоретико-методологічні аспекти психології як науки.	16	1	2		12	
Тема 4. Мета та завдання діяльності практичного психолога	16	1	2		12	
Тема 5. Методологічні основи практичної психології	15	2	2		12	
Тема 6. Діяльність практичного психолога як об'єкт дослідження психологічної науки.	14	2	2		12	
Тема 7. Зміст і основні функції діяльності практичного психолога	14	2	1		12	
Тема 8. . Етичні та психологічні вимоги до особистості практичного психолога	14	2	1		12	
Тема 9. Організаційні питання діяльності практичного психолога	14	2	1		12	
Тема 10. Професійна підготовка та професійне вдосконалення практичного психолога	14	2	1		10	
Всього за дисципліну	150	16	16		118	

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Тема 1. Студент як об'єкт і суб'єкт навчання у вищому навчальному закладі

Загальна характеристика студентства.

Особливості фізичного, психофізіологічного та інтелектуального розвитку студентів.

Навчальнопрофесійна діяльність як провідна для студентського віку.
Етапи розвитку особистості студента у процесі навчання.
Типологічні особливості сучасних студентів.
Труднощі входження у процес професійного навчання.
Дидактичні, соціальнопсихологічні, професійні труднощі

Література [1; 4; 8; 3; 12]

Тема 2 Структура системи вищої освіти в Україні.

Освітні рівні: неповна вища освіта, базова вища освіта, повна вища освіта.
Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти.
Вищі навчальні заклади I–IV рівнів акредитації.
Управління вищим навчальним закладом.
Нормативні документи, що регламентують зміст освіти та навчання.
Форми навчання у ВНЗ
Форми організації навчального процесу у ВНЗ: навчальні заняття:

Література [1; 4; 8; 3; 5]

Тема 3. Теоретико-методологічні аспекти психології як науки.

Психологія як наука і професія. Визначення поняття “психологія”

. Загальне уявлення про професію.

Професія як діяльність і галузь прояву особистості. Зміст поняття “професія”.

Психологія життєва та професійна.

Предмет і об’єкт психології як науки. Виникнення професії “Психологія” як особливої сфери людської діяльності

Класифікація психологічних професій

. Загальна характеристика галузей психології.

Література [1; 4; 8; 12, 5]

Тема 4. Мета та завдання діяльності практичного психолога

Необхідність практичної психології як професії в сучасних умовах розвитку суспільства.
Мета роботи психолога: надання допомоги суспільству в забезпеченні психологічного здоров’я, створенні соціально-психологічних умов для розвитку кожної особистості.

Роль психологів у практичному здійсненні ідеї пріоритету людини, особистості.

Завдання психологів у різних галузях життя і праці.

Література [1; 2; 4; 7; 12]

Тема 5. Методологічні основи практичної психології

Прагматичний підхід у розробці теорії методів практичної психології: несуперечливе поєднання в роботі практичного психолога засад різних психологічних шкіл (психоаналізу, гуманістичної психології, біхевіоризму).

Психологічна проблема та запит на надання психологічної допомоги.

Проблеми, з якими звертаються до практичного психолога.

Література [1; 3; 4; 8; 12]

Тема 6. Діяльність практичного психолога як об’єкт дослідження психологічної науки.

Специфічні особливості роботи практичного психолога

Практична психологія як професійна діяльність системи “людина — людина”

Характеристика специфіки предмета, засобів, результату роботи практичного психолога.

Діяльнісний цикл практичного психолога: отримання замовлення, вивчення об’єкта, моделювання, реалізація, здача роботи (рекомендації).

Обумовленість змісту роботи психолога логікою процесу психологічної допомоги, типовими і конкретними проблемами, особливостями галузі застосування.

Література [1; 4; 8; 12]

Тема 7 Зміст і основні функції діяльності практичного психолога
. Психодіагностична функція.

Загальна характеристика методів психодіагностики.

Психологічна корекція.

Рівні аналізу норми психічного розвитку (нейропсихологічний, загальнопсихологічний, віковопсихологічний) як основа для побудови психологічної корекції.

Психопрофілактична робота психолога та її випереджаючий характер.

Психотренінг, психодрама, рольова гра - форми психокорекційної та психопрофілактичної роботи психолога.

Консультативна робота психолога.

Психолого-просвітницька функція психолога. Методи психологічної просвіти.

Література [4; 8; 5; 12;]

Тема 8 Етичні та психологічні вимоги до особистості практичного психолога

Практичний психолог як суб'єкт професійної діяльності.

Професійна компетентність практичного психолога.

Основні принципи етичного кодексу практичного психолога

Психограма і акмеограма практичного психолога.

Психологічні вимоги до його особистості.

Література [1-4; 8; 12]

Тема 9. Організаційні питання діяльності практичного психолога

Професійний статус психолога в різних галузях (на виробництві, в освіті, армії, спорті.

Вимоги до обладнання кабінету психолога.

Психолог як відносно незалежний фахівець, радник, консультант, керівник.

Взаємодія психолога з керівником організації на всіх етапах.

Психолог як експерт з відповідними функціями і повноваженнями.

Література[1;2,3,4;5,7,8; 12;]

Тема 10. Професійна підготовка та професійне вдосконалення практичного психолога Мета професійної підготовки практичних психологів.

Особистісно-діяльнісний підхід до цілей, змісту, методики професійної підготовки практичних психологів.

Особливості навчальної діяльності студентів - майбутніх психологів.

Особливості та проблеми взаємин студентів - психологів з викладачами.

Особливості побудов міжособистісних стосунків студентів. Місце наукової роботи в навчанні майбутніх психологів.

Основні напрями професійного самовдосконалення випускника-психолога.

Література [1;2,3,4;5 7; 8; 12]

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Типологія студентів: за критерієм поведінкових тенденцій у зв'язку з обранням професії; за рівнем професійної спрямованості;

за ставленням студентів до обраної професії;

за ставленням студентів до професійного навчання, громадської роботи,

за їх соціальною активністю та позанавчальними інтересами;

за ставленням до навчання.

Типологія студентів очима студентів.

Навчальний план, робочий навчальний план, навчальна програма, робоча навчальна програма, підручник та навчальний посібник.

Основні ознаки психолога-професіонала (у порівнянні з психологом-аматором).

Поняття про життєву ситуацію та соціальну ситуацію розвитку (Л.Виготський).

Система принципів практичної психології: детермінізму, розвитку, індивідуального, особистісного, синтетичного підходів до предмета практичної психології.

Взаємодія практичного психолога з суміжними спеціалістами.

Формування “команди психологів – однодумців”.

Розвиваюча функція та її реалізація в роботі психолога (в закладах освіти, сім’ї та ін.)

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекції, практичні заняття, самостійне опрацювання навчального матеріалу на основі опорного конспекту лекцій та навчальної літератури.

Контроль навчальної роботи – тестування з теоретичного матеріалу, заслуховування повідомлень студентів на практичних заняттях, співбесіда за результатами роботи, виконання комплексних контрольних завдань.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль навчальної роботи студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою (регламент додається).

Література

№	Назва навчальної літератури	Наявна кільк. прим.	Вид
А.Основна навчальна література			
1	Подшивайлова Л. І. Вступ до спеціальності: психологія. Модуль 2: навч. посіб. / Л. І. Подшивайлова. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 220 с.	5	посібн
2	Подшивайлова Л. І. Вступ до спеціальності: психологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. І. Подшивайлова. – Кам’янець-Подільський: ПП Буйницький, 2011. – 320 с.	10	посібн
3	Я – студент : навч. посіб. / [Огнев’юк В. О., Жильцов О. Б., Караман С. О., та ін. ; за заг. ред. Огнев’юка В. О.]. – 2ге вид., доопр. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012–224 с.	1	посібн
4	Дуткевич Т. В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.	30	посібн
5	Приходько Ю. О. Практична психологія: Введення у професію : Навч. посібник / Ю.О.Приходько. – 2е вид. – К. : Каравела, 2010. – 232 с.	1	посібн

Б. Додаткова навчальна література

№	Назва навчальної літератури	Наявна кільк. прим.	Вид
6	Березовська Л. І. Самовиховання та саморегуляція особистості. Навчальний посібник / Л.І.Березовська. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 168 с	1	Посібни
7	Бочелюк В. Й. Психологія: вступ до спеціальності : Навч. посібник / В. Й. Бочелюк, В. В. Зарицька. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.	3	Посібни
8	Вачков И. В. Введение в профессию «психолог» : Учеб. Пос./ И.В. Вачков, И. Б.Гриншпун, Н.С.Пряжников; Под ред. И. Б. Гриншпуна. – М. : Изд. Московского психосоц. института; Воронеж : Изд. НПО «МОДЭК», 2007. – 464 с.	1	Посібни
9	Головатый Н. Ф. Учись учиться : Учеб.-метод. разработка / Н. Ф. Головатый. – К.: МАУП, 2000. – 76 с.	3	Навч. д. бка
10	Максименко С.Д. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога/С. Д. Максименко, Т. Б. Ільїна // Практична психологія та	2	

	соціальна робота. – 1999. – № 1. – С. 2–6.		
11	Основи практичної психології / В.Г.Панок, Т.М. Титаренко, Н. В. Чепелева та ін : Підручник. – Вид. 2-ге, стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 536 с	2	Підручн
12	Шмелева И. А. Введение в профессию. Психология : Учебное пособие / И.А. Шмелева. – СПб. : Питер, 2007. – 256		Посібни

Розробник програми _____
(підпис)

ст. викл. Сахно П.І.
(вчене звання, ініціали, прізвище)

Завідувач кафедри _____
(підпис)

доцент Світайло Н.Д.
(вчене звання, ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2017 р.

Регламент

Модульно-рейтингового контролю і оцінювання з навчальної дисципліни “Вступ до спеціальності”

1. Структура навчальної дисципліни: загальний обсяг 150 години (5 кр.); лекцій –16 год. , практичних – 16 годин, СРС – 118 години; ПМК

2. Організація навчального процесу: семестрів викладання -1, модульних циклів -2.

3. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни: R=100балів

4. Розподіл рейтингових балів за видами навчальної роботи:

а) Систематичність і планомірність роботи – 10 балів.

б) Робота на практичних заняттях: 70 балів

- виконання тестового завдання: 7×5 бала=35балів;

- усне повідомлення: 7×5 бала=35 балів;

підсумковий контроль -20 балів;

Оцінювання здійснюється за рейтинговою технологією

Умови ліквідації заборгованостей з поточної роботи: перескладання незадовільних оцінок з модульних контролів здійснюється не пізніше двох тижнів наступного модульного циклу, як правило, одноразово; при виконанні всіх запланованих видів навчальної роботи і незадовільній підсумковій оцінці з модульного циклу рейтингові бали студентів нараховуються; при позитивній оцінці за модульний цикл і виконанні всіх запланованих видів навчальної роботи підвищення рейтингового балу шляхом перескладання будь-якої складової навчальної роботи не здійснюється.

Підсумкове семестрове оцінювання навчальної роботи студента та умови допуску (недопуску) студента до підсумкового контролю:

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою оцінювання та європейською шкалою оцінювання ECTS відповідно до накопичених рейтингових балів визначається із таких співвідношень:

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
		диференційований залік
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно
1-34	F	

При отриманні підсумкової семестрової оцінки за накопиченими рейтинговими балами поточного контролю “FX” студент має право на дворазову спробу отримання позитивної оцінки на заході підсумкового семестрового контролю (перше перескладання викладачеві, друге – комісії).

При отриманні підсумкової семестрової оцінки за накопиченими рейтинговими балами поточного контролю “F” студент не допускається до заходу підсумкового семестрового контролю, вважається таким, що має академічну заборгованість з навчальної дисципліни, і представляється деканатом до відрахування (крім випадків продовження деканатом ліквідації академічної заборгованості за наявності документально підтверджених поважних причин неуспішності студента).

Лектор потоку _____
(підпис)

Сахо П.І.
(Ініціали, Прізвище)

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Світайло Н.Д.
(Ініціали, Прізвище)

« _____ » _____ 2017 р.